

Komitean kokous

Aika 28.9.2020 klo 9:00–12:00

Kokous pidetään Teams-yhteyksillä

Osallistujat

Puheenjohtajat:

Pasi Moisio, puheenjohtaja (x)

Kirsi Varhila, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 1. varapuheenjohtaja (x)

Heli Backman, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 2. varapuheenjohtaja (x)

Liisa Siika-aho, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 3. varapuheenjohtaja (x)

Jäsenet:

Tarja Filatov, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Matias Mäkynen, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä

Riikka Slunga-Poutsalo, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Riikka Purra, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä

Juhana Vartiainen, Kokoomuksen eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Elina Lepomäki, Kokoomuksen eduskuntaryhmä

Anu Vehviläinen, Keskustan eduskuntaryhmä (-)

- varajäsen Pekka Aittakumpu, Keskustan eduskuntaryhmä (x)

Bella Forsgrén, Vihreä eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Noora Koponen, Vihreä eduskuntaryhmä

Anna Kontula, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Paavo Arhinmäki, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä

Anders Norrback, Ruotsalainen eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Veronica Rehn-Kivi, Ruotsalainen eduskuntaryhmä

Sari Essayah, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä (x)

- varajäsen Antero Laukkanen, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä

Harry Harkimo, Liike Nyt -eduskuntaryhmä (-)

Pysyvät asiantuntijat:

Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Raimo Antila, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Mikko Horko, sosiaali- ja terveysministeriö (-)

Hannu Ijäs, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Essi Rentola, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Eveliina Pöyhönen, sosiaali- ja terveysministeriö (-)

Ulla Härmäläinen, valtiovarainministeriö (x)

Kimmo Ruth, työ- ja elinkeinoministeriö (x)

Virpi Hiltunen, opetus- ja kulttuuriministeriö (x)

Susanna Siitonen, oikeusministeriö (x)

Tommi Laanti, ympäristöministeriö (x)

Outi Antila, Kansaneläkelaitos (-) Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma (x)

Antti Koivula, Työterveyslaitos (x)

Heikki Hiilamo, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (x)

Jaakko Kiander, Eläketurvakeskus (x)

Ilkka Oksala, Elinkeinoelämän keskusliitto EK (x)

Jorma Palola, KT Kuntatyönantajat (x)

Janne Makkula, Suomen Yrittäjät (x)

Saana Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry (x)

Katarina Murto, STTK ry (x)

Pekka Piispanen, Akava ry (x)

Hanna Tainio, Suomen Kuntaliitto (x)

Eija Koivuranta, SOSTE Suomen Sosiaali ja terveys ry (x)

Eero Löytömäki, Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry (x)

Sari Kokko, Vammaisfoorumi ry (x)

Sihteerit:

Milja Tiainen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Marko Leimio, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Susanna Rahkonen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Markus Kanerva, valtioneuvoston kanslia (x)

Krista Ruuskanen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Viestintä:

Tuulia Nieminen, sosiaali- ja terveysministeriö (x)

Asiantuntija:

Ismo Hiljanen, Kansaneläkelaitos (x)

Asialista

klo 8:50 Teams-yhteyksien testaus

klo 9:00 Kokous

1. Kokouksen avaus ja ohjelma

Puheenjohtaja avasi kokouksen, toivotti osallistujat tervetulleiksi ja kävi läpi kokouksen asialistan. Jatkossa kokousasiakirjat pyritään lisäämään komitean Tiimeri-työtilaan noin viikkoa ennen kokousta. Kokousasiakirjat voidaan toimittaa myös sähköpostitse. Puheenjohtaja totesi komitean puheenjohtajiston kokoonpanon muutoksen (liite 7).

2. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja (liite 1).

3. Tilannekatsaus töiden alkamisesta

Puheenjohtaja kertoi komiteatyön ajankohtaisesta tilanteesta.

4. Sosiaaliturvan monimutkaisuus

Hallintojaoston puheenjohtaja Hannu Ijäs esitteli jaostojen näkemyksiä sosiaaliturvan monimutkaisuuden ongelmakokonaisuudesta. Jaostojen jäseniltä pyydettiin näkemyksiä, joista kukin jaosto teki oman koosteensa. Hallintojaosto teki jaostojen koosteista yhteenvedon (liite 2).

Monimutkaisuuden ongelmakokonaisuus on jaettu lainsäädännön aineellisen sisällön kokonaisuuteen ja toimeenpanon kokonaisuuteen.

Aineellisen lainsäädännön eli sosiaaliturvan päätöksenteon perusteiden taustalla on sosiaaliturvan syyperusteisuus (tarveperusteisuus), tarveharkinta ja tarkoituksenmukainen kohdentaminen. Toimeenpanoa koskevien kysymysten taustalla on osin lainsäädäntö tulkintoihin ja osin toimintakäytännöt. Tavoitteena monimutkaisuuden vähentäminen on sovitettava yhteen muiden sosiaaliturvajärjestelmää ja sen uudistamista koskevien tavoitteiden kanssa.

5. KESKUSTELU I

Keskustelussa tuotiin esiin, että monimutkaisuuden vähentämisen tavoite olisi otettava huomioon kaikissa sosiaaliturvan uudistamista koskevissa hankkeissa. Näin

ei tällä hetkellä tapahdu, vaan eri hankkeiden seurauksena monimutkaisuus saattaa jopa kasvaa.

Todettiin, että monimutkaisuus ilmenee ihmisten elämässä erityisesti, kun he tarvitsevat ja saavat useita etuuksia samanaikaisesti tai tarvitsevat palveluja ja etuuksia yhtäaikaisesti. Monimutkaisuuden vähentämistä tulisi tarkastella paitsi kunkin etuusjärjestelmän osalta erikseen myös useiden etuusjärjestelmien kannalta yhdessä. Lisäksi olisi otettava huomioon etuuksien ja palvelujen yhtäaikaisuus.

Tuotiin esiin, että monimutkaisuus voi heikentää asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja vaarantaa asiakkaiden tarvitseman sosiaaliturvan saamista. Monimutkaisuus lisää tarvetta neuvonnalle ja ohjaukselle ja kuluttaa siten toimeenpanon resursseja. Hakemiseen tukea tarvitsevien asiakkaiden määrä on edelleen liian suuri, vaikka tarve koskisikin vain suhteellisen pientä osaa kaikista asiakkaista. Esim. vammaisille henkilöille, heidän perheilleen ja osalle nuorista etuuksien hakeminen voi olla työlästä ja vaatia osaamista. Monimutkaisuus voi kuitenkin koskea ketä tahansa sosiaaliturvaa tarvitsevaa. Aina tulee olemaan asiakkaita, jotka tarvitsevat tukea etuuksien ja palvelujen hakemisessa. Palveluohjaus on siten jatkossakin tärkeää. Tällä hetkellä toimeenpanijoilla ei useinkaan ole riittävästi tietoa ja tuntemusta toisten toimeenpanijoiden järjestelmistä, mikä voi johtaa poisohjaukseen. Toisaalta prosessin tekeminen asiakkaalle yksinkertaiseksi saattaa myös heikentää legitimitettä ja oikeusturvaa, jos asiakas ei ymmärrä, millä perusteilla päätös on tehty.

Tuotiin esiin, että eritasoiset etuudet voivat toisinaan johtaa siihen, että ihmiset eivät hakeudu niille etuuksille, joilla heidän elämäntilanteensa kannalta pitäisi olla. Esim. nuorilla opintotuen, työttömyysturvan ja toimeentulotuen erilaiset kriteerit ja eri tasot eivät kaikissa tilanteissa muodosta kannustavaa kokonaisuutta. Lakiperusteisuuden ja viranomaisen yksilökohtaisen harkintavallan suhde edellyttää myös punnintaa.

Tuotiin esiin, että käynnissä oleville lainsäädäntöhankkeille olisi hyvä asettaa kriteerit, jotka olisi otettava huomioon, jotta lisämonimutkaisuudelta vältyttäisiin. Toiseksi olisi tarkasteltava käsitteiden ja maksamisperusteiden yhtenäistämistä. Kolmanneksi tulisi tarkastella syvemmin järjestelmien aineellista sisältöä eli päätöksenteon perusteiden tarkoituksenmukaisuutta. Samalla tulisi ottaa huomioon ihmisten elämäntilanteiden monimuotoisuus ja päällekkäisyys, elämäntilanteiden muutokset ja siirtymät. Kokonaisuudessa olisi otettava huomioon myös alle 18-vuotiaiden elatus ja toimeentulo.

6. Monimutkaisuuden ongelman jatkotyö

Puheenjohtaja kertoi puheenjohtajiston ehdotuksesta jatkotyöksi. Kokonaisuutta tarkasteltaisiin kahdessa osiossa eli lainsäädännön aineellisen sisällön ja toimeenpanoon liittyvien ongelmien kannalta. Jälkimmäiseen liittyvät myös digitalisaation kysymykset.

Puheenjohtaja esitteli luonnosta monimutkaisuuden ongelmaraportin rakenteeksi. Ongelmaraportti luo pohjaa sosiaaliturvauudistuksen tiekartan rakentamiselle.

TAUKO

7. Tosiasiallisesti työkyvyttömät työttömät: Tilannekatsaus

Työ- ja toimintakykyjaoston asiantuntijasihteeri Ismo Hiljanen esitteli alustavan aineistopohjaisen tarkastelun nk. tosiasiallisesti työkyvyttömistä työttömistä. Ydinasiakasryhmäksi on tunnistettu enimmäisajan sairauspäivärahaa saaneet, joilla ei ole oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen ja jotka ovat työttömyysetuudella (tai viimesijaisella toimeentulotuella). Tilanne voi johtaa sairauspäivärahan ja työttömyysetuuden vuorotteluun eli etuuskehään.

Työ- ja toimintakykyjaoston puheenjohtaja Raimo Antila esitteli jaostojen näkemyksiä tosiasiallisesti työkyvyttömien työttömien tilanteesta.

Keskustelussa tuotiin esiin yhtenä asiakasryhmänä tosiasiallisesti työkyvyttömät henkilöt, joilla on päihde-ongelmia, mutta ei oikeutta sairauspäivärahaan. Vaikka näillä henkilöillä olisi mielenterveysongelmia, he eivät usein saa tarvitsemiaan mielenterveyspalveluja eivätkä mielenterveysdiagnoosia sairauspäivärahan perusteeksi. Tuotiin esiin, että työkyvyttömyysetuuksia hakevat eivät usein hae kuntoutusta ja kuntoutusetuuksia ja syitä tähän olisi hyvä selvittää. Tuotiin esiin Kelan työkyvyttömyyseläkkeen ansaintarajan vaikutukset työnteon kannustavuudelle sekä työkykyyn vaikuttavien diagnoosiryhmien erilainen kohtelu.

Puheenjohtaja totesi, että tähän kokonaisuuteen palataan seuraavassa kokouksessa.

8. Viestinnän katsaus ja suunnitelmat

Tuulia Nieminen esitteli viestintäsuunnitelman (liite 3) ja kertoi komitean viestinnän ajankohtaisesta tilanteesta.

Sosiaaliturvauudistuksella on Twitter-tili @sosiaaliturva. Komitean julkaisusarja on käynnistynyt Olli Kankaan työpöydällä. Sen julkaisutilaisuus oli 31.8. ja tallenne on saatavilla. Avoin yleisöseminaari ”Vahvuudet ja varjopuolet” järjestettiin 21.9. Myös sen tallenne ja etukäteisvideot ovat saatavilla. Tallenteet löytyvät uudistuksen sivuilta stm.fi/sosiaaliturvauudistus. Yhteiskehittämistä suunnitellaan BIBU-hankkeen ”Kansalaisuuden kuilut ja kuplat” (bibu.fi) kanssa. Esittelytwiitit komitean jäsenistä ja pysyvistä asiantuntijoista on otettu valmisteluun ja osallistujia lähestytään twiittien sisällön osalta.

9. Suunnitelma syksyn ja talven työlle

Puheenjohtaja esitteli komitean työ- ja kokoussuunnitelmat (liitteet 4 ja 5). Komitean työ etenee neljän ongelmakokonaisuuden osalta ongelmaraporttien kautta.

10. KESKUSTELU II

Keskustelussa tuotiin esiin, että työllisyyden, oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainon ja sosiaaliturvan rahoituksen kestävyysnäkökulmien tulisi olla läpileikkaavina kaikissa komitean ongelmaraporteissa. Puheenjohtaja totesi, että jos läpileikkaavuus ei osoittaudu riittäväksi, pohditaan myös muita ratkaisuja.

11. Muut asiat

Kevätkaudelle on suunniteltu kolme kokousta. Kokoukset järjestettäisiin maanantaisin. Kevään kokouspäivämääriin palataan pian. Keskustelussa tuotiin esiin, että hybridikokouksia toivotaan sitten, kun se on mahdollista.

Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) tutkimusohjelmien teemoihin megatrendeistä toivotaan komitean jäsenten näkemyksiä. Todettiin, että tutkimusteemoissa tulisi nostaa esiin sosiaaliturvan rahoitus suhteessa oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainoon. Yhtenä tutkimusteemana tulisi olla kansainvälinen liikkuvuus ja siihen liittyvät oikeudelliset, poliittiset, taloudelliset ja eettiset kysymykset. Tähän kokonaisuuteen palataan seuraavassa kokouksessa. Todettiin myös Väestöliiton raportti ”Kestävän väestönkehityksen Suomi”.

12. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja kiitti osallistujia aktiivisesta keskustelusta ja päätti kokouksen.

Liitteet

Liite 1 Pöytäkirjan luonnos

Liite 2 Yhteenveto jaostoista (Sosiaaliturvan monimutkaisuus)

Liite 3 Viestintäsuunnitelma

Liite 4 Komitean työsuunnitelma

Liite 5 Komitean kokoussuunnitelma

Liite 6 Diaesitys

Liite 7 Päätös komitean kokoonpanon muuttamisesta